

- Štvrťročník Transparency International Slovensko
- Vychádza s podporou Európskej komisie

*Milí priatelia,
s kýmkoľvek sa rozprávam
na tému korupcia, odsudzuje
ju. Nepoznám nikoho, kto by
s týmto neudhom súhlasil, ale
i tak je súčasťou nášho života.
Nedokážeme azda bez nej
žiť? Mnohí sú presvedčení, že
pomocou nej sa dá žiť ľahšie
a len tak dosiahnu želané. Je
to skutočne tak? Myslím si, a ur-
čite nie som sám, že jej prítom-
nosť nás viac ochudobňuje.
Strácame hlavne pocit slobody
a celá naša ťažko získaná
demokracia je v jej dôsledku
slabšia a zraniteľnejšia.*

*Nedostatok stabilného spo-
ločenského systému, fragmen-
tácia spoločných záujmov
a skupín, ako aj intenzifikácia
konfliktov pri rozdeľovaní, napr.
v procese veľkej privatizácie,
vedie často k nebezpečiu, že
účastníci týchto procesov nie
sú schopní sa dohodnúť na
dodržiavani platných pravidiel
a postupov, ale používajú parti-
kulárne a krátkodobé stratégie.
Korupcia, netransparentnosť
a právna neistota sú dôsled-
kom neúspešnej koordinácie
a dodržiavania demokratic-
kých pravidiel, ktoré v extrém-
nych prípadoch vedú aj
k rozpadu štátnych štruktúr
a k likvidácii demokratického
systému.*

*Naša demokracia je ešte
veľmi mladá a celý jej zrod
je veľmi bolestivý, a preto sa
o to dôraznejšie musíme zasadiť
o minimalizáciu uvedených ne-
uduhov, ktoré vedú ku korupcii.*

*Občan nemá často možnosť
aktívne sa podieľať na presa-
dzovaní svojich požiadaviek.
Jedine ako volič môže jasne
formulovať svoju vôľu a žiadať
od politikov presadzovanie tých
krokov, ktoré vedú k výraznej
minimalizácii korupcie, a tým
k eliminácii nebezpečenstva
ohrozenia demokracie. Verím,
že väčšina si to v najbližších
týždňoch plne uvedomí.*

Prof. Dr. h. c. Ing. Juraj STERN, PhD.

autor je členom Aliancie za
transparentnosť a boj proti korupcii

Úradník dostal za korupciu sedem rokov

(PRAVDA, 1. 3. 2006)

Bývalému prednostovi Krajské-
ho pozemkového úradu v Trnave
Ladislavovi Gálovi, ktorý je obža-
lovaný z korupcie, hrozí sedem
rokov väzenia. Ide o doteraz
najprísnejšie potrestanie verejně-
ho činiteľa za prijatie úplatku na
Špeciálnom súde. L. Gál sa voči

rozsudku odvolal. Okrem väzenia
súd potrestal L. Gála aj 150-tisico-
vou pokutou. Podľa rozsudku si
ako prednosta úradu v máji 2005
vypýtal úplatok od firmy, ktorá
pripravuje pozemky na výstavbu
priemyselného parku v Trnave.
Peniaze mal dostať za pomoc
pri vybavovaní zmeny z ornej

pôdy na stavebný pozemok. Išlo
o takmer 266-tisíc štvorcových
metrov. Celková výška dohodnu-
tého úplatku mala podľa polície
predstavovať až 2,6 milióna korún.
L. Gála zadržali po prevzatí 1,5
milióna korún v priestoroch firmy,
ktorej vedenie požiadavku verej-
ného činiteľa oznámilo polícii. ◆

Z korupcie obvinili prokurátora, advokátku aj colníka

(SME, 2. 3. 2006)

Advokátka Soňa P. v roku 2001 ži-
adala od obvineného muža peniaze
na vybavenie jeho prepustenia
z väzby. Neskôr od jeho spoločni-
ka prevzala 80-tisíc Sk a polovicu
z peňazí odovzdala 43-ročnému
prokurátorovi Milanovi V. Obom te-
raz hrozí trest od jedného do osem
rokov. Colník chcel zas podplatiť

policajta na hraničnom prechode
Veľké Slemence. Do vrečka mu
strčil 200 Sk, aby umožnil prejsť cez
hranice 42-ročnému Ukrajincovi
s pašovanými cigaretami. Policajt
prípád oznámil svojmu nadriade-
nému a hliadka Ukrajinca zadrža-
la. Colníka obvinili z podplácania
a zneužívania právomocí verejněho
činiteľa, hrozí mu trest od štyroch do

desiatich rokov. Po prevzatí 150-ti-
sícového úplatku zadržali policajti
v Piešťanoch aj 44-ročného Milana
M., ktorý si od vedúceho predaja
jednej spoločnosti z Piešťan vypýtal
peniaze za to, že vybaví na Sloven-
skej obchodnej inšpekcii zrušenie
rozhodnutia o udelení 700-tisícovej
pokuty. Milanovi M. hrozí za prijíma-
nie úplatku osem rokov väzenia. ◆

Korupcia v zdravotníctve

(SME, 3. 2. 2006)

Vo svojej súhrnnej správe za minulý
rok upozornila Transparency Interna-
tional (TI) na to, že korupcia v zdra-
votníckych systémoch je rozšírená na
celom svete, vrátane Slovenska. Zo
správy vyplýva, že korupcia zasahuje
ambulancie, nemocnice aj farma-
ceutický biznis. Vnímanie korupcie

má vplyv aj na zdravie: čím viac
človek považuje vládu za skorumpo-
vanú, tým je menej zdravý. Slovensko
sa v správe spomína v súvislosti s „ne-
formálnymi spodbudami“, teda úplatka-
mi lekárom. TIS upozornila, že priestor
na korupciu v našom zdravotníctve je
aj pri verejnom obstarávaní, v trans-
formácii zdravotníckych zariadení, pri

udeľovaní rôznych typov povolení,
v liekovej politike a „marketingu“
farmaceutických firiem. Vo vnímaní
korupcie v zdravotníckych systé-
moch v bývalých komunistických
štátoch podľa prieskumu TI Slovensko
obstalo ako piata najhoršia krajina –
s vysokou mierou korupcie. Slovenské
prieskumy verejnej mienky o korupcii
medzi pacientom a lekárom neza-
znamenal po reforme zdravotníctva
žiadne pozitívne zmeny. ◆

Štát kúpil bez súťaže aj bábiky

(HOSPODÁRSKE NOVINY, 23. 2. 2006)

Informačné systémy, autá, hudob-
né nástroje, hračky. To všetko vlni
ministerstvá obstarávali bez verejnej
súťaže. Rezort financií takto nakupo-
val dokonca bábiky, odvolal sa pri-
tom na časovú tieseň. Bábiky spolu
s videofilmami a brožúrkami za viac

ako tri milióny korún majú slúžiť na
zdravotnú výchovu mladých Rómov.
Centrálna finančná a kontraktáčna
jednotka nakupovala tento tovar
za rezort zdravotníctva. Využívať ich
budú terénni zdravotní asistenti pri
zdravotnej osвете. Podľa riaditeľky
jednotky Silvie Czúcorovej sa do

časovej tiesne dostali v dôsledku
neúspešnej predchádzajúcej súťaže.
Jediná ponuka, ktorá prišla, totiž ne-
zodpovedala požiadavkám. Navyše
hrozilo, že Slovensko príde o peniaze,
ktoré sú na tento účel vyčlenené
z EÚ. Na ministerstve obrany bez
súťaže zase nakupovali lyže, flauty,
klarinetu a pikoly pre hudbu ozbro-
jených síl, či medaily pre vojnových
veteránov. ◆

TIS INFORMUJE

V januári 2006 usporiadala TIS vzdelávací seminár pod názvom **Protikorupční reformátori** v Žiline.

Začiatkom februára 2006 TIS prezentovala závery súhrnnej správy **Global Corruption Report 2006**, ktorý vydala Transparency International.

Vo februári 2006 TIS usporiadala workshop pod názvom **Rôznorodosť pri poskytovaní služieb územnou samosprávou vs. transparentnosť**, ktorý sa venoval problematike poskytovania služieb územnou samosprávou. Svoje príspevky prezentovali 7 reprezentantov verejných inštitúcií a odbornej verejnosti.

Dalej TIS vo februári 2006 zorganizovala tréning pod názvom

Štrukturálne fondy EÚ na Slovensku a možnosti ich transparentnejšieho využívania, na ktorom sa zúčastnili predovšetkým predstavitelia novinárskej obce. Súčasťou tréningu bola prezentácia publikácie od TIS, ktorá sa venuje práve štrukturálnym fondom EÚ.

Prezidentka TIS Emília Sičáková-Beblavá sa koncom februára 2006 zúčastnila na medzinárodnej konferencii *Prevenencia a boj s korupciou v európskom administratívnom priestore*, ktorá sa konala v nemeckom Kolíne.

TIS v mesiaci marec 2006 uskutočnil vikendové stretnutie watchdogových MVO, ktoré sa venujú monitorovaniu činnosti VÚC na Slovensku.

EÚ SANKCIONUJE NEDODRŽIAVANIE PRAVIDIEL O VEREJNOM OBSTARÁVANÍ

V slovenských médiách sa skoro pravidelne dozvedáme o prípadoch, keď mnohomiliónové verejné zákazky zadávajú orgány verejnej správy priamo vybranému dodávateľovi, formou rokovacieho konania bez zverejnenia. Podľa štatistiky, ktorú zverejňuje Úrad pre verejné obstarávanie (ÚVO), sa v minulých rokoch priamo zadávalo skoro 50% všetkých verejných zákaziek, pričom v tomto počte ešte nie sú zahrnuté veľké objemy zdrojov, ktoré organizácie vydali na nákupy v podprahových hodnotách nesúťažným spôsobom.

Ekonomická teória konštatuje, že porušovanie zákona v danej krajine je tým častejšie, čím je nižšie riziko odhalenia a vyššia miera prínosu z nelegálneho konania. Ak sa na tento poznatok pozrieme s ohľadom na situáciu vo verejnom obstarávaní (VO), potom je jasné, že súčasné prostredie v SR obchádzanie zákona podporuje. Objem verejných zákaziek v SR sa podľa medzinárodných porovnaní odhaduje na cca 15% HDP, z čoho sa dá odhadnúť objem zdrojov, ktorý

uniká nedodržiavaním zákona alebo jeho šikovním legálnym obchádzaním. Riziko odhalenia a trestu pri nedodržiavaní zákona o VO je pomerne malé. Počet organizácií, ktoré ročne stihne skontrolovať Najvyšší kontrolný úrad SR, je malý, navyše jeho zistenia nemajú priamy právny účinok. ÚVO v podstate nedokáže kontrolovať situácie, keď sa nakúpilo priamo, pretože o nich väčšinou nevie. Efektívnosť ďalších kontrolných systémov a subjektov v tomto smere je ešte nižšia. Či a kedy sa stav zlepší, ťažko predpovedať, novela zákona (v jej podobe zo začiatku decembra), ktorá by mala platiť od roku 2006, je v tomto smere možno ešte horšia ako súčasná norma.

Do hry ale vstupuje členstvo Slovenska v EÚ, ktorá má vytvorený svoj právny a aj súdny systém. Pre každého člena únie sú záväzné direktívy, upravujúce VO nad stanovenými finančnými limitmi. Nová smernica (Public Contracts Directive 2004/18/EC) nastavila tieto limity relatívne nízko, a to najmä pre tovary a služby, kde je nutné postupovať

podľa nadnárodných pravidiel už od sumy € 154,000. O tom, že únia nedodržiavanie svojich predpisov postihuje, sa už členské krajiny mohli presvedčiť aj v oblasti VO. Postih pritom nemusí vyplývať priamo z iniciatívy úradníkov, ale často k nemu dochádza aj na základe žaloby postihnutých subjektov. Konania pred Európskym súdnym dvorom (ESD) v Haagu sa navyše nevedú voči subjektom, ktoré problém spôsobili, ale voči krajine. Slovensko už v tomto smere zaplatilo pomerne veľa prostriedkov najmä za prietahy v súdnom konaní. Tieto sumy sú ale maličkosťou oproti rizikám, ktoré vyplývajú z potenciálnych žalôb v oblasti VO.

Dňa 10. 4. 2003 ESD (napriek tomu, že stanovisko Nemecka podporila aj Veľká Británia a Írsko) rozhodol, že mesto Bockhorn porušilo direktívu EÚ tým, že nepublikovalo správne oznámenie o verejnej súťaži a o jej výsledku pri zadávaní kontraktu na odvod odpadovej vody v obci. Ďalej rozhodol, že mesto Braunschweig porušilo direktívu EÚ tým, že uzavrelo

zmluvu o zbere komunálneho odpadu priamo, formou rokovacieho konania. V oboch prípadoch súd prikázal uzavreté zmluvy zrušiť. Vzhľadom na to, že Nemecko nedokázalo uznesenie ESD splniť (namietalo, že nemecké právo nedáva možnosť zmluvy zrušiť), iniciovala Európska komisia ďalšie konanie na úrovni ESD, v ktorom navrhla, aby súd potrestal Nemecko nasledovne:

- mesto Bockhorn pokutou vo výške € 31 680 a mesto Braunschweig pokutou vo výške € 126 720 za každý deň omeškania pri plnení pôvodného rozsudku vo veci nedodržania direktívy o VO,
- úhradou celej výšky súdnych trov.

Obdobné konania vo veci VO už zažili aj ďalšie členské krajiny, napríklad Francúzsko a Dánsko. Ak sa pozrieme na situáciu doma, potom sa zdá, že je len otázkou času, kedy bude pred súdom stáť Slovensko – žiaľ, masťnú pokutu zrejme zase zaplatia daňovní poplatníci tak, ako je to zvykom. ◆

Prof. Ing. Juraj Nemec, CSc.
*Ekonomická fakulta
UMB Banská Bystrica*

PODOZRENIA NA HLAVE BRITSKEJ MINISTERKY KULTÚRY

Britská ministerka kultúry Tessa Jowellová, blízka spojenkyňa premiéra Tonyho Blaira, čelí finančnej afére. Týka sa podozrivej čiastky najmenej 600 tisíc dolárov, ktorú použil manžel T. Jowellovej David Mills na zaplatenie domu na severe Londýna. Talianski vyšetrovatelia sa totiž zaoberajú podozrením, že uvedená čiastka prišla od premiéra Silvia Berlusconiho ako odmena za Millsovo falošné svedectvo v premiérových korupčných súdoch v rokoch 1997 a 1998. Známy

firmitný právnik D. Mills – špecialista na daňové zákony – tvrdí, že čiastku zaslal na jeho konto iný taliansky klient, podnikateľ Diego Attanasio. Ten to ale popiera tvrdením, že bol v tej dobe vo väzení, a nemohol teda peniaze poslať.

Britskí ministri a ich rodinní príslušníci nesmú prijímať žiadne finančné dary, ktoré by ich mohli k čomukoľvek zaväzovať – to by sa považovalo za konflikt záujmov. Všetky dary musia nahlásiť a tento Jowellová nena-

hlásila. Tvrdí, že o ňom nevedela. Vina ministerky sa preto zatiaľ nepreukázala. Kontroverzná atmosféra však pretrváva, pretože pôvod inkriminovaného finančného obnosu nie je zatiaľ úplne jasný. S určitosťou je možné tvrdiť len to, že D. Mills pomohol talianskemu Fininvestu, impériu premiéra S. Berlusconiho, založiť značne neprehľadné účtovníctvo so širokou sieťou zámorských firiem. Isté je aj to, že v roku 2003 svedčil v inom Berlusconiho prípade a vyhovoriť sa na

„stratu pamäti“. Dva týždne trvajúce diskusie o podozrivej čiastke preto ministerke značne poškodili, napriek zatiaľ očisťujúcemu záveru. Nikto napríklad celkom nevyvrátil podozrenie, že T. Jowellová využila „talianske konexie“ svojho manžela aj na to, aby Londýn zvíťazil v súťaži o usporiadanie letnej olympiády v roku 2012. Tieňový minister vnútra David Davies preto požadoval ďalšie vyšetrovanie. ◆

(BBC News, 2. 3. 2006)
Andrea Gajdošová
spolupracovníčka TIS

KORUPCIA VO VEREJNOM SEKTORE. ODVRÁTENÁ STRANA SPOLOČENSKÉHO VÝVOJA

Korupcia je vďačná téma. Poskytuje námety pre žurnalistov, pre politikov, ich politické deklarácie a volebné a niekedy aj povolebné programy, ako aj pre občanov, ktorí si ňou paušálne vysvetľujú fungovanie inak často nezrozumiteľnej plejády verejných inštitúcií. Korupcia je však témou aj pre spoločenskú vedu, počnúc sociológiou, cez politológiu, vrátane medzinárodných vzťahov, právo, ekonómiu až po antropológiu, históriu, psychológiu atď. O korupcii bolo napísaných už mnoho štúdií, monografií, ale aj pozoruhodné množstvo učebníc, teda prác, ktoré tento fenomén vysvetľujú od základov a snažia sa ho zaradiť do spoločenského a prípadne politického kontextu doby. Práve jednou z takýchto učebníc je publikácia profesora ekonomie Roberta Neilda, teraz už na dôchodku, inak člena Trinity College v Cambridgei. Okrem akademickej pôdy pôsobil v roku 1968 aj vo Fultonovom výbore, ktorý pripravil reformu britskej verejnej služby.

Robert Neild pripravil svoju publikáciu **Public Corruption. The Dark Side of Social Evolution. Anthem Press, Londýn 2002** spôsobom jemu vlastným. Ako profesor na dôchodku nebol pri písaní pod časovým tlakom, a preto dokázal zaujímavým spôsobom spojiť rôzne aspekty korupcie do jedného príbehu. Východiskom mu pritom bola história. Od vplyvu štátneho aparátu na armádu

a schopnosť ju mobilizovať, R. Neild prešiel k vplyvu vojenskej mobilizácie na štátny rozpočet, za ktorým je hlavne zvyšovanie daní. Svoju argumentáciu rozvíja ďalej do súčasnosti a neopomenie ani také témy, ako je vývoj nezávislého súdnictva v USA a na starom kontinente. Ako inak, všetky tieto oblasti kladie pred rovnaké zrkadlo – korupciu – a pútavým spôsobom odhaľuje ich vzájomné väzby, ktoré, ako naznačuje, formovali ľudskú históriu po stáročia.

R. Neild knihu začína definovaním korupcie a stanovením analytického prístupu k jej pochopeniu. Jednou zo základných premís, na ktorých stavia, je, že pohľad na politické dejiny ľudstva odhalí skorumpované vlády vo všetkých častiach sveta a vo všetkých obdobiach. Neskorumpovaná vláda je skôr výnimkou a ostrovom pozitívnej deviácie. Navyše praktiky, ktoré my dnes považujeme za prejav korupcie, boli v iných časoch a na iných miestach považované za normálne. Otázka, ktorú si R. Neild kladie a ktorá určuje obsah celej knihy, je: prečo sa neskorumpované vlády začali objavovať len prednedávnom a v relatívne malých skupinách? Čo viedlo ľudstvo k tomu, že sa zaužívané praktiky boja o moc, osobný majetok a vplyv ocitli na zozname nemorálnych a postupne aj nelegálnych aktivít? Odpoveď na tieto otázky podľa autora prinesie hlb-

šie pochopenie korupcie, a teda aj efektívnejšie nástroje jej potlačania.

Korupciu podľa R. Neilda treba v prvom rade vnímať ako dynamický fenomén. Ide o porušovanie pravidiel správania sa verejných činiteľov, ktoré sú platné v danej spoločnosti a v danom období a ktorých cieľom je osobný politický alebo finančný zisk. Touto definíciou sa R. Neild snaží poukázať na podstatu korupcie ako porušovanie pravidiel, ktoré sa menili s dobou a miestom. Miera korupcie v spoločnosti pritom závisí od množstva prijímaných rozhodnutí a od rozsahu, v ktorom sú tieto rozhodnutia prijímané nečestne a za účelom súkromného obohatenia sa.

R. Neild začal svoje rozprávanie skutočne zoširoka. Skôr ako začne analyzovať korupciu a jej rozmach v jednotlivých štátoch Európy, ako je Nemecko (Prusko v 19. stor.), Francúzsko, USA a Veľká Británia, poukazuje na hlavné spoločenské faktory, ktoré sa podľa neho najväčšou mierou pričínili o postupné potlačanie korupcie vo vláde a administratíve v 19. a 20. storočí. Ide o osvietenie, náboženstvo a snahu o efektívnosť. Osvietenie prinieslo kritické rozmyšľanie, ktoré vyústilo do hľadania nových foriem vlády a spravovania verejných záležitostí. Porovnanie štátov cez optiku náboženstva tiež ukazuje na zaujímavé súvislosti medzi protestantstvom a štátmi s menšou mierou korupcie.

Spolu s rozmachom vojenskej sily a národných štátov v 19. storočí sa spravovanie verejných záležitostí stalo viac a viac predmetom úvah o zefektívňovaní verejnej správy. Tá okrem výberu daní a vojenskej mobilizácie musela začať odpovedať na nové výzvy populárnych myšlienok o sociálnej spravodlivosti. Lepšia vojenská mobilizácia, ktorej príkladom bolo v 19. storočí hlavne Prusko, a potreba efektívnejšej verejnej správy viedli k zavádzaniu napríklad nových náborových postupov do verejnej služby. Ukázalo sa, že takéto potlačanie korupcie prináša svoje ovocie.

Neexistuje cesta ku šťastiu, pretože šťastie je cesta. A keďže korupcia je, zdá sa *condicio sine qua non* ľudskej existencie, treba k nej pristupovať s vedomím, že ju nebude možné nikdy úplne eliminovať. Znie to možno pesimisticky, ale v tom je zmysel jej potlačania – kráčať po ceste a neustále odhaľovať nové príčiny korupčného správania sa v modernej spoločnosti. Človek možno po čase začne strácať zápal, ale kniha R. Neilda podáva problém korupcie a jeho vplyvu na ľudskú spoločnosť a politické dejiny dnešnej „západnej“ civilizácie prenikavým spôsobom, a preto predstavuje práve to potrebné zorientovanie sa a inšpiráciu. Publikácia je dostupná v knižnici TIS na Bajkalskej ulici č. 25. ◆

Branislav Pavlovič

autor pracuje v štátnej správe

PRÍSTUP K INFORMÁCIÁM V PROCESE RIADENIA ŠTRUKTURÁLNYCH FONDŮ EÚ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Máj 2004 predstavuje vo vývoji Slovenskej republiky nepochybne jeden z najdôležitejších medzníkov v období po roku 1993. Slovensko sa stalo plnohodnotným členom Európskej únie, spoločenstva demokratických a ekonomicky vyspelých štátov. Okrem mnohých iných výhod prinieslo členstvo v Európskej únii aj možnosť podieľať sa na využívaní podporných nástrojov Spoločenstva. Za azda najvýznamnejšie z týchto nástrojov môžeme

považovať štrukturálne fondy EÚ. Pre nové členské krajiny EÚ sú štrukturálne fondy EÚ šancou prekonať zaostávanie v rozvoji a pre ich občanov šancou dosiahnuť životnú úroveň bežnú v „starých“ členských štátoch. Jedným z predpokladov efektívneho a racionálneho využívania prostriedkov zo štrukturálnych fondov je dostatočná informovanosť verejnosti o tom, čo sú štrukturálne fondy, aké sú ich prínosy a aké sú možnosti čerpania podpory.

Informovanosť verejnosti o využívaní štrukturálnych fondov môžeme vnímať v dvoch rovinách. Prvou je rovina informovania o možnostiach využívania prostriedkov z eurofondov, ktoré je zamerané najmä na potenciálnych žiadateľov o poskytnutie príspevku zo štrukturálnych fondov. Druhou rovinou je poskytovanie informácií v záujme zabezpečenia transparentnosti a korektnosti rozdeľovania finančných prostriedkov EÚ. Obe roviny sú navzájom prepojené.

Adekvátne a presné informácie týkajúce sa finančnej pomoci zo štrukturálnych fondov pomáhajú zvýšiť šance potenciálnych žiadateľov na získanie nenávratného finančného príspevku z EÚ. Informácie o riadení štrukturálnych fondov, ktoré by mali byť zodpovednými orgánmi¹ zverejňované, by sa vo všeobecnosti mali týkať troch fáz – plánovania programov, implementácie programov a monitorovania programov.

Vo fáze plánovania programov sa pripravujú programové dokumenty. Programové dokumenty obsahujú konkrétne stanovené priority, na ktoré sa bude štrukturálna podpora

zameriavať počas celého sedemročného programovacieho obdobia². To je aj dôvod, prečo je prístup verejnosti k informáciám v tejto fáze kľúčový. Zodpovedné orgány by mali v súvislosti s plánovaním programov zverejňovať návrhy programových dokumentov, ako aj zverejňovať správy o stave prác na prípravách daných dokumentov³.

Fáza implementácie programov predstavuje z hľadiska poskytovania informácií najširší okruh, pretože počas nej sú sprostredkované konkrétne informácie o možnostiach čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov. Tieto informácie sú poskytované najmä prostredníctvom výziev na predkladanie projektov, ktoré zverejňujú zodpovedné orgány. Výzvy na predkladanie projektov sa vyhlasujú k jednotlivým opatreniam obsiahnutým v programových dokumentoch. Výzvy sú vlastne súborom dokumentov, ktorý by mal obsahovať všetky náležité a relevantné informácie pre potenciálnych žiadateľov, konkrétne povahu aktivít podporovaných v rámci výzvy, geografické pokrytie, dobu trvania projektu, špecifikáciu oprávnených príjemcov, špe-

cifikáciu oprávnených výdavkov, informáciu o minimálnej a maximálnej výške príspevku, termín zverejnenia výsledkov hodnotenia a formulár žiadosti o poskytnutie príspevku schválený riadiacim/sprostredkovateľským orgánom.

Vo fáze monitorovania by sa mala sledovať aktuálna implementácia verus plánovaná implementácia, a tak kontrolovať, či stanovené priority a ciele sú napĺňané prostredníctvom definovaných opatrení a aktivít. Monitorovanie programov vykonávajú monitorovacie výbory zriadené pri riadiacich orgánoch. Monitorovacie výbory okrem iného schvaľujú priebežné a výročné správy o implementácii programových dokumentov, ktoré vypracovávajú jednotlivé riadiace orgány. Správy o implementácii sú povinné zverejňovať riadiace orgány na svojich internetových stránkach a na centrálnom informačnom portáli Štrukturálne fondy pre Slovensko⁴.

Súbor spomenutých informácií, ktoré by mali poskytovať a ktoré vo všeobecnosti aj poskytujú orgány zodpovedné za riadenie štrukturálnych

fondov, predstavujú informovanie na úrovni, ktorú by sme mohli nazvať technickou. Zverejňovanie týchto informácií slúži primárne na zabezpečenie čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ.

Poskytovanie informácií o štrukturálnych fondoch, ich riadení a čerpaní by však malo slúžiť aj na zabezpečenie transparentnosti a korektnosti celého procesu, a to predovšetkým v oblasti informovania o procesoch rozhodovania a o rozdeľovaní prostriedkov zo štrukturálnych fondov.

V skratke možno proces rozhodovania o poskytnutí podpory zo štrukturálnych fondov zhrnúť do troch fáz. V prvej fáze sú žiadosti o poskytnutie príspevku posudzované z administratívneho hľadiska⁵, teda či obsahujú všetky požadované dokumenty. V druhej fáze sú projekty hodnotené posudzovateľmi, ktorí na základe vopred zadaných kritérií hodnotia jednotlivé projekty z technického, finančného, obsahového a administratívneho hľadiska. Výstupom tohto hodnotenia je hodnotiacia správa, ktorá na základe počtu dosiahnutých bodov odporučí, respektíve neodporučí výberovej komisii jednotlivé projekty prijať. Hodnotiacia správa tak predstavuje podklad na rozhodovanie v tretej fáze, ktorou je posudzovanie žiadostí vo výberových komisiách. Táto správa nie je verejná a výberová komisia nemusí odporúčania v nej rešpektovať. Toto „právo véta“ výberovej komisie je odôvodňované regionálnym hľadiskom, teda snahou zabrániť tomu, aby finančná pomoc smerovala len do jedného regiónu. Avšak absencia jasných pravidiel

uplatňovania tohto práva, ako aj fakt, že hodnotiace správy hodnotiteľov nie sú verejné, vnáša do celého systému výberu projektov rúcho tajuplnosti a vytvára priestor na vznik podozrení z korupčného správania. Riešením by mohlo byť zverejňovanie týchto správ a relevantných zdôvodnení, čo by umožnilo porovnať výsledky hodnotenia posudzovateľov s rozhodnutím výberovej komisie, čo by do celého procesu výberu vnieslo viac transparentnosti.

Nedostatok informácií sa objavuje aj pri procese výberu členov výberových komisií. Výber členov komisií sa neríadi žiadnymi presne stanovenými pravidlami, respektíve, ak aj tieto pravidlá existujú vo forme interných predpisov zodpovedných inštitúcií, nie sú verejne dostupné. Tento fakt je možné považovať za nevyhovujúci a zverejnenie pravidiel výberu členov výberových komisií by prispelo k vyššej transparentnosti celého procesu výberu projektov. Možnosti verejnej kontroly nie sú dostatočné ani vo vzťahu k samotným členom komisií na výber projektov. Vo všeobecnosti sú mená členov výberových komisií utajované. Snaha zabrániť ovplyvňovaniu členov výberových komisií je nepochybne pádnym argumentom na pokračovanie v tejto praxi. Avšak na druhej strane sa tým okolo výberových komisií vytvára aura tajuplnosti, v dôsledku čoho môže dochádzať k vzniku podozrení z nekalých praktík a zo zneužívania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov. Zverejnením zoznamov členov výberových komisií by sa umožnila širšia verejná kontrola a zodpovedné inštitúcie by tak demonštrovali otvorenosť procesu výberu projektov uchádzajúcich sa o podporu zo štrukturálnych fondov. V kombinácii s prehľadmi schválených projektov, ktoré sú zverejňované,

by tak verejnosť získala možnosť posúdiť, či v procese schvaľovania projektov nedošlo u jednotlivých členov výberových komisií ku konfliktu záujmov a v prípade podozrenia z možného konfliktu záujmov kontaktovať príslušné zodpovedné orgány. Riziko možného ovplyvňovania členov výberových komisií, respektíve riziko pokusov o takéto ovplyvňovanie je možné odstrániť tým, že mená členov výberových komisií by sa zverejňovali až po ukončení výberového procesu. Zavedenie tohto opatrenia je otázkou vôle zodpovedných orgánov posilňovať transparentnosť procesu výberu projektov a poskytovať verejnosti maximálne možné množstvo informácií o využívaní prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ. Pozitívnym príkladom v tomto smere je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré po uzatvorení niektorých výziev v rámci SOP *Ludské zdroje* informácie o výberových komisiách zverejnilo⁶.

Ústretovým krokom smerom k žiadateľom o poskytnutie podpory zo štrukturálnych fondov by nepochybne bolo, ak by zodpovedné orgány zaviedli systém „učenia sa na vlastných chybách“. To znamená, že výberové komisie by neúspešným žiadateľom vypracovali odporúčania, respektíve odôvodnenia, v ktorých by boli uvedené konkrétne dôvody, prečo nebol daný projekt podporený. Neúspešní žiadatelia by mali jednak možnosť posúdiť odôvodnenosť rozhodnutia o neschválení projektu a prípadne upraviť svoje projekty tak, aby sa nedostatky v budúcnosti neopakovali. Výberovým komisiám by sa tak zúžil priestor na svojvoľné a neodôvodnené odmietanie projektov. Pri uplatňovaní tohto odporúčania by však mohol vzniknúť problém s kapacitami výberových komisií, keďže táto činnosť by bola časovo náročná a mohla by

predstavovať zvýšenú administratívnu záťaž. Alternatívou by mohlo byť zverejňovanie hodnotiacich tabuliek k jednotlivým projektom, na základe ktorých by neúspešní žiadatelia mali možnosť vidieť, v ktorých kritériách ich žiadosti nedosiahli požadovanú úroveň.

Samozrejme, v súvislosti s poskytovaním informácií o štrukturálnych fondoch netreba zabúdať na zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám, na základe ktorého je možné žiadať aj informácie týkajúce sa riadenia a rozdeľovania eurofondov. Existujú príklady, keď bol zákon o slobode informácií pri získavaní informácií o eurofondoch úspešne použitý⁷.

Proaktívnejšou politikou vo vzťahu k zverejňovaniu informácií o využívaní štrukturálnych fondov, teda aktívnym zverejňovaním maximálneho množstva informácií by orgány zodpovedné za riadenie štrukturálnych fondov preukázali snahu o sprehľadnenie rozhodovania a využívania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov Európskej únie.

Dostatok informácií o riadení a využívaní štrukturálnych fondov je nevyhnutným, i keď nie postačujúcim, predpokladom účelného a efektívneho nakladania s nezanedbateľným objemom verejných finančných prostriedkov. Potreba zvýšenej aktivity zodpovedných orgánov vo vzťahu k zverejňovaniu informácií o využívaní eurofondov je o to výraznejšia, že v nasledujúcom programovom období 2007 – 2013 bude mať Slovensko možnosť čerpať z európskych fondov až 10,303 miliardy eur. Vytvorenie a zavádzanie komplexnej protikorupčnej politiky pri nakladaní so štrukturálnymi fondmi by preto malo byť nelen prioritou zodpovedných

inštitúcií, ale nepochybne aj jednou z tém predvolebnej diskusie politických strán. ♦

Marián Babitz

programový koordinátor
a office manager IIS

¹ *Prehľad inštitúcií zodpovedných za implementáciu jednotlivých programov je možné nájsť na*

<http://www.strukturalnefondy.sk/Default.aspx?CatId=7>

² *V súčasnosti je SR oprávnená čerpať prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ v skrátenom programovacom období 2004 – 2006. V tomto období v SR prebiehajú práce na príprave programových dokumentov na nasledujúce programové obdobie 2007 – 2013.*

³ *Uvedené dokumenty zverejňujú orgány zodpovedné za ich prípravu na základe uznesení vlády SR. Napríklad orgánom zodpovedným za prípravu Národného strategického referenčného rámca (NSRR), ktorá prebieha v súčasnosti, je MVR SR. Správy o stave prác na príprave NSRR, ako aj jeho návrhy možno nájsť na*

<http://www.build.gov.sk/>

[index.php?sekcia2=pk/index](http://www.build.gov.sk/index.php?sekcia2=pk/index)

⁴ <http://www.strukturalnefondy.sk/Default.aspx?CatId=16&DocId=14>

⁵ *Niektoré RO fázu druhého kola hodnotenia preskakujú a žiadosti sú hneď po posúdení administratívnej zhody predkladané priamo komisii na výber projektov. Tento postup sa využíva napríklad na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR a na Ministerstve školstva SR.*

⁶ *Výzvy SOP LZ – 2004/1.3/02,*

SOP LZ – 2004/3.2/02, SOP

LZ – 2004/2.2/02; <http://www.esf.gov.sk/>

⁷ *Napr. zverejnenie zoznamu členov monitorovacieho výboru pre SOP Priemysel a služby Ministerstvom hospodárstva SR na základe žiadosti o. z. Priateľa Zeme – CEPA.*

NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD A SAMOSPRÁVA

V prvom tohtoročnom vydaní štvrtročníka Pol lupou sa budeme venovať novele Ústavy SR, ktorá s účinnosťou od 1. januára 2006 rozšírila možnosť externej kontroly samospráv. Uvedená novela ústavy posilnila kompetencie

Najvyššieho kontrolného úradu SR (NKÚ), a to tak vo vzťahu k samotným obciam, mestám a vyšším územným celkom (VÚC), ako aj k samosprávnym firmám a právnickým osobám s majetkovou účasťou samosprávy.

Prečo prísnejšiu kontrolu

Príjmy slovenských samospráv sa v dôsledku reformy verejnej správy každoročne zvyšujú. Zatiaľ čo napr. v roku 2001 dosiahli približne 30 miliárd korún, v roku 2003 to bolo už vyše 50 miliárd, v roku 2004 70 miliárd a minulý rok takmer 100 miliárd korún. Tento nárast však nesprievádzal primeraný nárast nezávislej vonkajšej kontroly. Ako pritom ukazuje aj každodenná realita, decentralizácia kompetencií a financií ide nezriedka ruka v ruke aj s „decentralizáciou korupcie“.

Za jednu z príčin rozmachu decentralizovanej korupcie bol všeobecne považovaný aj nedostatok nástrojov externej kontroly samospráv, najmä slabé kompetencie NKÚ. Až do konca minulého roka totiž platná legislatíva umožňovala NKÚ kontrolovať iba majetok a financie určené na tzv. prenesený výkon štátnej správy, nie však už na prostriedky, z ktorých sa hradia tzv. originálne kompetencie samospráv.

NKÚ ako nezávislý orgán kontroly hospodárenia tak podľa Ústavy SR mohol kontrolovať len okolo 50% zo všetkých príjmov obcí, miest a VÚC. K zásadnejšej zmene došlo až 27. septembra 2005, keď bol po dlhšej odbornej i politickej diskusii prijatý ústavný zákon č. 463/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky.

Mýty a skutočnosť

Pred prijatím novely ústavy veľmi ostro proti posilneniu NKÚ vystupovali záujmové organizácie samosprávy, najmä Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS). ZMOS upozorňoval, že navrhovaná zmena je v rozpore s medzinárodnými štandardmi a tiež že znamená zásah do rozhodovania a nezávislosti slovenských obcí a miest.

Faktom však je, že schválená zmena je plne v súlade s tzv. „Limskou deklaráciou“ o základných princípoch nezávislej finančnej kontroly, Európskou chartou miestnej samosprávy i s odporúčaniami Európskeho dvora

auditorov. Navyše, „plnú“ kontrolu hospodárenia samosprávy vykonávajú externé kontrolné orgány aj v Maďarsku, Poľsku, Rakúsku, Francúzsku, Španielsku, Portugalsku a v ďalších krajinách EÚ.

Okrem toho, ako upozornil aj podpredseda NKÚ Emil Kočiš, prijatá zmena nezasiahne ani do autonómnosti samosprávy. NKÚ totiž pri kontrole nikdy neingeruje do rozhodovania a výkonu správy. Podáva iba objektívnu informáciu o dodržiavaní všeobecne záväzných právnych predpisov, hospodárnosti, efektívnosti a účelovosti.

Posilnenie vonkajšej kontroly je okrem toho žiaduce aj v nadväznosti na stále ešte nedobudovanú vnútornú kontrolu samosprávy prostredníctvom inštitútu hlavného kontrolóra.

S účinnosťou od 1. januára 2006 tak môže NKÚ v rámci územnej samosprávy kontrolovať hospodárenie so všetkým majetkom, majetkovými právami, finančnými prostriedkami, záväzkami a pohľadáv-

kami obcí, miest a VÚC, ďalej hospodárenie právnických osôb zriadených samosprávou (príspevkové a rozpočtové organizácie), hospodárenie právnických osôb založených obcami, mestami a VÚC (tzv. verejné firmy) a rovnako aj hospodárenie súkromných právnických osôb s majetkovou účasťou samospráv.

Vzhľadom na to, že k posilneniu NKÚ došlo len pred krátkym časom, nie sú zatiaľ známe konkrétne výsledky jednotlivých kontrol uskutočnených vo vyššie uvedených samosprávnych subjektoch v roku 2006. Ostáva len dúfať, že NKÚ dokáže personálne a materiálne dobudovať svoje kapacity na tomto úseku a že využívanie týchto jeho nových právomocí dopomôže k posilňovaniu transparentnosti slovenských samospráv. ♦

Vladimír Pirošík

advokát, spolupracovník TIS

Zdroj:

Kočiš, E.: *Nástroje a možnosti NKÚ SR pri kontrole samosprávy*. Bratislava, TIS 2006.

Pirošík, V.: *Sprísniť kontrolu? Včera bolo neskoro*. SME, 27. 4. 2005

Ústavný zákon č. 463/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava SR. www.zbierka.sk.

Za prísnejšiu kontrolu samospráv! Otvorená výzva 27 mimovládnych organizácií a občianskych aktivistov. Bratislava, 13. 5. 2005.

LOBING V EÚ (diel č. 2)

V prvom diele článku sme hovorili o bruselskom lobingu a o jeho vplyve na rozhodovanie inštitúcií EÚ. Pôsobenie záujmových skupín je aj na tejto úrovni správy vecí verejných vnímané v úzkej súvislosti s otázkou (ne)transparentnosti celého rozhodovacieho procesu. Bruselské argumenty za reguláciu lobingu však nie sú primárne o boji s korupciou. Mimovládne organizácie, ktoré sú hlavnými prívržencami regulácie, sa snažia takto obmedziť vplyv súkromnej sféry na rozhodovanie inštitúcií EÚ. Naopak, súkromný sektor hovorí, že súčasné

mechanizmy dobrovoľnej regulácie sú dostačujúce, a ak regulovať, tak všetkých, a teda pravidlá by mali platiť aj pre mimovládny sektor. Podľa lobistov zo súkromného sektora je snaha o reguláciu bruselského lobingu ako lieku na prehľadnejšie rozhodovanie na európskej úrovni len zásterkou toho, že mimovládne organizácie samy nie sú schopné sa presadiť rovnakými dostupnými nástrojmi ako súkromný sektor. Hlasy za reguláciu sa totiž často ozývajú po tom, čo mimovládne organizácie prehrali boj o podobu nejakej smernice alebo nariadenia.

Prieskum spoločnosti Burson & Marsteller prezentovaný v júni 2005 však ukazuje, že mimovládne organizácie sú považované úradníkmi európskych inštitúcií a stálych zastúpení členských štátov EÚ v Bruseli za rovnako úspešné ako súkromný sektor. Je teda volanie mimovládnych organizácií po regulácii lobingu len súčasťou ich boja o vplyv na tvorbu verejnej politiky v EÚ s lobistami zo súkromného sektora alebo je potreba regulácie lobingu dnes už skutočne nevyhnutná?

Nový vietor
vo Washingtone, D.C.
a reakcie v Bruseli

Najznámejšie zákony a pravidlá regulácie lobingu pochádzajú z USA a Kanady. Hlavne americký zákon sa stal inšpiráciou pre reguláciu lobingu v mnohých štátoch sveta od Latinskej Ameriky až po Európu, vrátane Slovenska. Jack Abramoff je meno človeka, vďaka ktorému sa americký systém regulácie môže teraz podstatne zmeniť. Ide o washingtonského lobistu blízkeho republikánom, ktorý sa v januári tohto roku postaral o jeden z najväčších škandálov týkajúcich sa lobingu v USA. Podplácal a bolo voči nemu vznesené obvinenie. J. Abramoff takto zadarmo nabíbil pušku kritikom volajúcim po prísnejších pravidlách lobingu a financovania politických strán v USA. Na tento škandál

zareagovali aj bruselskí lobisti a aktivisti mimovládnych organizácií. Jedni sa ponáhľali vysvetľovať, že niečo podobné by sa v Bruseli stať nemohlo, pretože lobing v Bruseli nie je tak úzko napojený na politický život a politické strany ako vo Washingtone, D.C. Druhí zas naopak cítia konečne šancu presadiť pravidlá regulácie aj na starom kontinente. Transparentnosť by totiž mohla byť základným liekom na riešenie negatív a predsudkov a priori spojených s lobingom.

Samoregulácia
vo vlastnom záujme

Snahy bruselských lobistov a európskych inštitúcií o oddelenie profesionálneho lobingu od neetických a nelegálnych praktík pri presadzovaní záujmov na úrovni EÚ siahajú niekoľko rokov dozadu. Zdá sa, že Európska komisia, Európsky parlament, ako aj samotní lobisti si našli vlastný spôsob, ako toto oddelenie dosiahnuť.

Bruselskí lobisti nepodliehajú spoločným pravidlám regulácie svojho podnikania, aj keď s rastom ich vplyvu na chod európskych inštitúcií sa táto otázka ukazuje čoraz viac aktuálnou. Inštitúcie EÚ nezavedli jasné pravidlá obmedzujúce lobing, pretože nebolo možné definovať ich spoločný postoj k záujmovým skupinám.

Zatiaľ čo Európska komisia

potrebuje nutne udržiavať konštruktívny dialóg so záujmovými skupinami bez toho, aby kohokoľvek preferovala alebo určovala kritériá ich legitimitnosti, Európsky parlament sa ocitol v opačnej situácii. Záujmové skupiny nielen v niektorých prípadoch doslova bombardovali a bombardujú poslancov so svojimi návrhmi a stanoviskami, ale pokúšajú sa vplývať na rozhodovanie poslancov aj prostredníctvom napríklad platených asistentov alebo podporovaním združovania poslancov v tzv. medziskupinách.¹ Európsky parlament zaviedol z tohto dôvodu povinný register pre každého, kto chce v jeho kuloároch lobať.

S cieľom zvýšiť profesionalitu a odstrániť pochybnosti o etickosti a legálnosti pôsobenia záujmových skupín v Bruseli si lobisti založili v roku 1997 svoju prvú asociáciu. Ide o *Society of European Affairs Professionals* (SEAP). Táto asociácia združuje jednotlivcov, ktorí pôsobia ako lobisti. Má niekoľko sto členov. (Viac o SEAP na <http://www.seap.nu>). Existujú aj asociácie združujúce spoločnosti podnikajúce v tejto oblasti. Ide napríklad o asociáciu *European Public Affairs Consultants Association* (EPACA) založenú v roku 2005, ktorá združuje firmy podnikajúce v tejto oblasti. Jej členmi sú významné bruselské lobingové spoločnosti. Spolu je ich dnes 31. (Viac o EPACA na <http://www.epaca.org>)

V porovnaní s počtom firiem a lobistov pohybujúcich sa v Bruseli sú počty členov oboch asociácií, žiaľ, aj dnes žalostne malé. Okrem dobrovoľnosti dodržiavania etického kódexu týchto asociácií je práve počet ich členov hlavným argumentom kritikov modelu samoregulácie lobingu v Bruseli.

Ľady sa predsa len
pohnú aj v Európe

Siim Kallas, podpredseda Európskej komisie a komisár zodpovedný okrem iného aj za transparentnosť rozhodovania v EÚ, ohlásil v marci 2005 svoju *Transparency Initiative*. Jej cieľom je primárne obidva tábory (súkromné spoločnosti aj mimovládne organizácie) ku konštruktívnemu dialógu a zvýšiť transparentnosť komunikácie európskych inštitúcií, hlavne Európskej komisie a Európskeho parlamentu, so záujmovými skupinami. Komisia však nechce hrať v riešení tohto problému prím. Cieľom je nájsť pravidlá účinnej samoregulácie lobingu platné pre lobistov súkromných firiem ako aj mimovládnych organizácií. Návrhy pravidiel budú zverejnené v zelenej knihe o lobingu na jar tohto roku. V hre je veľa a uvedomujú si to všetci - lobisti, mimovládne organizácie, ako aj Európska komisia, ktorá sa nechala počuť, že ak sa nenájde dohoda, tak pristúpi k povinnej regulácii. Je teda v záujme všetkých nájsť spoločnú reč, pretože spoznať európskeho Abramoffa nechce nik. (viac o *Transparency Initiative* na http://europa.eu.int/comm/commission_barroso/kallas/transparency_en.htm)

Branislav Pavlovič
autor pracuje v štátnej správe

¹ Ide o neformálne združenia poslancov na základe ich spoločného osobného záujmu, nie politickej orientácie (frakcie), národnej príslušnosti (delegácie) alebo odbornosti (výbory).

Exminister spravodlivosti Daniel Lipšic: Ľudia sú naši dôležití spojenci

Tri a pol roka ste boli ministrom spravodlivosti.

Čo ste za ten čas urobili v boji proti korupcii?

– Boj proti korupcii stál vždy na dvoch pilieroch – na prevencii a represii. Cieľom prevencie je zužovanie priestoru pre korupciu v oblastiach, ktoré sú k nej veľmi náchylné. Napríklad vydávanie rôznych licencií či povolení, kataster nehnuteľností a podobne. Systémovými zmenami sme zúžili tento priestor aj vo vzťahu ku konkurzným správcom, ktorí sú dnes vyberaní náhodne. Kľúčový je aj obchodný register, ktorý bol jednou z najskorumpovanejších oblastí v justícii. Obchodnú registráciu je už možné vykonať do piatich dní – predtým to trvalo aj pol roka, čo bola živná pôda pre úplatkárstvo.

Je dnes niekto v súvislosti s výberom konkurzných správcom alebo s obchodným registrom trestne stíbaný?

Podarilo sa tento typ

korupcie preukázať na súde?

– Momentálne je stíhaný jeden konkurzný správca. Trestné oznámenia na sudcov, ktorí ich vyberali, však boli väčšinou odložené.

Prečo?

– Je evidentné, že v tomto prípade sa prejavila falošná solidarita disciplinárnych senátov.

Čo sa zmenilo z bládiska represie?

– V minulosti bolo takmer 90 percent korupčných prípadov ukončených podmienčným alebo peňažným trestom. Tresty nemali odstrašujúci, skôr symbolický význam. Aj preto sme išli dvoma smermi – prijali sme nové inštitúty, aby bol boj s korupciou efektívnejší. Predovšetkým

sme rozšírili kompetencie agenta a zaviedli sme možnosť korunného svedka.

V čom sa rozšírili kompetencie agenta?

– V prípade, že odhaľuje korupciu verejného činiteľa, môže konať aj aktívne, respektíve vo fiktívnej kauze. Určite však neprovokuje trestnú činnosť tam, kde nie je žiadne podozrenie. Na to, aby mohol byť iniciatívny, sú potrebné operatívne alebo spravodajské informácie a súhlas súdu. Vďaka rozšíreným kompetenciám agenta sa podarilo niekoľkonásobne zvýšiť počet odhalených prípadov korupcie.

V čom je užitočný inštitút korunného svedka?

– V uzavretých systémoch, akým je aj justícia, je inštitút agenta málo efektívny. Korupcia tam totiž prebieha medzi ľuďmi, ktorí sa poznajú a v rámci zaužívaných schém. Aj preto musíme získať niekoho zvnútra – napríklad advokáta, ktorý podpláca sudcov. Výmenou za spoluprácu môže byť potom týmto ľuďom znížený, alebo úplne odpustený trest v iných kauzách. Samozrejme za predpokladu, že ide o oveľa menej závažnú trestnú činnosť. Dôležité je aj zvýšenie sadzieb za úplatkárstvo verejných činiteľov.

To znamená?

– Verejný činiteľ už nemôže dostať podmienku. Podľa nového trestného zákona, ktorý začal platiť v januári, už môže byť odsúdený na päť až dvanásť rokov. V prípade korupcie, ktorá súvisí s verejným obstarávaním veľkého rozsahu – štátne zákazky, tendre a podobne – to môže byť dokonca až 15 rokov. Za kľúčový považujem aj vznik Špeciálneho

súdu a Špeciálnej prokuratúry. Miestne väzby boli totiž veľmi silné – aj nenáročný prípad korupcie išiel vďaka kontaktom podnikateľov s tamojšími sudcami dostratena.

Špeciálny súd má za sebou prvé rozsudky aj blavné pojednávania v kauzách ako Bielik či Majský. V porovnaní s bežnými súdmi sú evidentné dve veci: Špeciálny súd koná efektívnejšie, sudcovia a prokurátori sú omnoho aktívnejší. Aký je váš bezprostredný dojem?

– Už prvý rok fungovania týchto inštitútov ukázal, že v boji proti korupcii a organizovanému zločinu sú veľmi dôležité. Protistrana má totiž k dispozícii tých najlepších ekonómov, advokátov či účtovníkov. Pokiaľ im štát nepostaví rovnako zdatných protivníkov, nebude úspešný. Aj preto boli výberové konania na pozície špeciálnych sudcov a prokurátorov mimoriadne náročné. Som rád, že sa nám podarilo vybrať kvalitných ľudí, ktorí sú nespochybniteľní po odbornej aj morálnej stránke. Ľudí, ktorí vnímajú svoje pôsobenie ako určitú misiu.

Generálny prokurátor Dobroslav Trnka však Špeciálnu prokuratúru viackrát spochybnil, dokonca sa vyjadril, že tam nepracujú len kvalitní odborníci. Čo si o tom myslíte?

– Je pravda, že generálny prokurátor permanentne spochybuje Špeciálnu prokuratúru a kladie jej prekážky pri výkone jej funkcií.

V akom zmysle?

– Od drobných administratívnych či ekonomických prekážok až po spochybnovanie odbornosti špeciálnych

prokurátorov. Špeciálna prokuratúra je totiž do veľkej miery nezávislá od Generálnej prokuratúry, ktorá jej nemôže dávať negatívne pokyny – voči komu zastaví stíhanie, nevzniesť obvinenie, nepodať obžalobu a podobne. Myslím, že generálny prokurátor to vníma ako výrazné oslabenie svojich kompetencií. Jeho postoj je pre mňa určitým sklamaním. V prípade „bežných“ prokurátorov a sudcov zohráva zrejme úlohu aj prízemná ľudská závisť – špeciálni sudcovia a prokurátori sú totiž lepšie zabezpečení. Keď som im však povedal, že sú ešte voľné miesta, zháčili sa.

Niektorí sudcovia sa pred časom sťažovali, že polícia tvrdo zakročila voči ich kolegovi, ktorý bol podozrivý z korupcie. Dokedy tu bude fungovať falošná kolegiálnosť?

– V tom prípade išlo o advokáta, ktorý zobral úplatok za to, že vybaví podmienkové prepustenie istého odsúdeného. Polícia mala informácie, že úplatok smeruje k predsedovi súdu, s ktorým sa mal advokát stretnúť v jeho kancelárii. Všetky okolnosti nasvedčovali tomu, že dôjde k odovzdaniu úplatku – postup polície, ktorá konala so súhlasom špeciálneho prokurátora, bol teda úplne v poriadku. Aj sudcovia si už musia zvyknúť, že nikto nie je nad zákonom. Pokiaľ existuje dôvodné podozrenie, polícia je povinná konať.

Ako reaguje na protikorupčné opatrenia verejnosť? Je už viac náchylná spolupracovať?

– Určite áno. Ľudia sa čoraz častejšie obracajú na políciu v prípadoch korupcie. Sú naši dôležití spojenci. ◆

Marek Vagovič

redaktor časopisu Týždeň